

Добре дошли в **КИБЕРИЯ** - Записки от дигиталния терен

Доц. м -р Горанчо Ангелов , Факултет за музикално изкуство , Университет

"Гоце Делчев" Щип

КИБЕРФОЛКЛОР

"ЗУРНАДЖИЙСКА МУЗИКА, ПРЕДИ И СЛЕД ИНТЕРНЕТ ГЛОБАЛИЗАЦИЯТА"

Поставената тема , представлява особено предизвикателство по това време когато господарства/доминира интернетата като средство за масова аудио и видео комуникация помежду хората , независимо на коя част на света се намират. Осъзнавайки този процес от научен аспект , е процес който постепенно навлиза във всички сфери на човешкото живеене. Можем да вземем редица заключения , които се основават на по-голямото влияние на интернетата който със съдържанията си влияние върху изграждането на осведомеността сред лица и колективи , създава съзнание при което чуждото става свое, а своето чуждо.¹

"Ако пчелата е една важна халка в запрашването на растенията , разнасяйки поленовият прах на големи географически пространства , днес интернетът има същата функция разнасяйки информация от всички области от едният край на света , до другия, но за много кратък период от време ".

Преди да се захванем с конкретната тема , ще направим една малка отстъпка в текста която ще ни въведе в музикално състояние преди и след появяването на електронните средства за комуникация и обмен на информация без физически контакти. В контекста на нашата тема това би изглеждало така:
В миналото всяко село се различавало със свои характерни традиции (обичаи, песни , свирки , игри и музикални инструменти), които са автохтонни или подобни общи/взаимни съдържания с традициите на по-близката среда. Всички символи и явления в културно - социалния живот, разнасяли са се непосредствено от едно към друго място, единствено чрез контактите помежду хората от съседните места на пребиваване (от най-близкото село, след това от него следващото и така нататък). Тези процеси на предаване и приемане са вървяли в една приемственост/континуитет, която не може да се конторлира нито пък да се действа на нея, но все пак е бил спонтанен процес и дълготраен период. Цялото народно творчество , в което свое място заема и музикалното , предавало се на един традиционен начин чрез устно предаване . В резултат на този начин на предаване , при музиката (песните и свирките)

¹ Това се отнася само за технологично развитите страни, при които са изпълнени всички постижения в областта на информационните технологии.

присъства едно постоянно обновяване на което се дължат многобройните варианти на основните мелодично - поетични и инструментални творби , създавани от надарени народни артисти, певци и свирачи . Тези варианти специално са изразени при инструменталната музика, която се е адаптирала към техническите възможности на инструмента. Целият този процес на предаване (бихме казали по естествен път) , е протекъл бавно в един дълъг период от време, който е продължил с векове. С явлението на интернетa , започва нова ера в предаването на народното творчество , епоха в която недостъпното става достъпно във всеки един момент , във всяка част на света.

Зурна

... За оригиналността и афтохтоността на музикалните инструменти не може да се говори със сигурност , но повече може да се говори за тяхното усвояване на определена почва . Начинът на предаване на инструментите е бил обусловен от местоположението т.е. потока на култури на определена територия. Много често инструментите са били прехвърляни от една страна в друга по път на обмена или са били наследени от старите култури (Devič 1977 : 1).² Тази констатация на етномузикологът Девич се основава на период преди появата на Интернетa , период, когато комуникацията между различните култури е непосредствена , единствено чрез физически контакти , каквито са имали хората. Една от причините за запазване на чистата музикална традиция в автентичен вид е вече споменатия, непосредствен начин на общуване и предаване , нещо което с явяването на глобалните комуникации постепенно се губи .

Всички досега направени изследвания показват, че зурната произхожда от ориенталните страни и на Балканите е пренесена с османската инвазия на славянските страни, които са се простирали на територията , която обхваща Балканския полуостров. По време на турската окупация , в състава на турските военни оркестри имало е и голям брой зурни и тъпани. Зурните и тъпаните са присъствали по време на тържествата , които организирали турските военни и цивилни чиновници , които са управлявали тогавашните от тях запоседнати територии. Следвайки миграционния път на зурната , предполагаме какъв период от време е било необходимо за тя да достигне на балканските пространства и да заеме своето място и да бъде приета от култури , в които тя не съществувала и не е вкоренена в генетичния код на народите , които са живели на тези пространства. Среждаме и някои мнения, че зурната на Балканите , по-специално в Р. Македония е била известна и преди османлиите (Голабовски 1974: 35-37).

² D.Devič, *Etnomuzikologija III deo (instrumenti)*, skripta, „Fakultet umetnosti u Beogradu“, Beograd 1977, стр.1.

Отражението от Вековното използване на зурната на тези пространства ни показва това, колко влияние оставил този инструмент и неговата музика при част от местното население в Р. Македония , България , Гърция , Сърбия и Албания .³ Това, което е характерно за зурната е, че в миналото на зурна , свирили само роми (цигани), които по вероизповедание са предимно мюсюлмани и зурната смятат за техен инструмент. ⁴ На въпроса за произхода на зурната , дългогодишния зурладжия от Берово , Миляим Дестановски казва: Зурната произхожда от Индия, от където вероятно произхождат и самите роми . По отношение на инструменталистите на зурна , безспорно е, че те са предимно роми ,и въпреки че в някои документи намираме , че в миналото , освен хората с ромски произход, на зурна са свирили и някои от християнинската вяра.

И в днешно време , се срещат инструменталисти на зурна , които не са роми, но техният брой е незначителен в сравнение с зурнаджиите роми. Имайки предвид, че става дума за инструмент, който се характеризира с много силен и проницателен тон , предполагаме, че неговата поява винаги е предизвиквала различни чувства при слушателите, поради което в някои среди е приета, а в някои не. Може би това се дължи и на нейния произход , но както и да е , въпреки че не можем със сигурност да кажем, че е местен инструмент , зурната опстоила и завземала важно място в музикалната традиция на народите , които живеят на балканските пространства.

Интернетът като помощно средство при овладяването на свирене на зурна

С разрастването на Интернетa , който заема важна роля във всички сфери на човешкото функциониране , неминуема е и неговата употреба като помощно помагало в т. нар. интернет обучение. Предимството на този вид обучение е, че ученикът може да се учи от разстояние и да придобие определени знания чрез наблюдение на многобройните видео и аудио записи, които са приложени от физически лица на youtube и социалните мрежи (facebook , twitter и пр.). Самите снимки , допринасят за запазването на музикални сегменти, които се случват на определено място и време и остават траен цифров запис който можем да проследим безброй пъти. Може би музикалния материал , в следващото му изпълнение ще получи друго музикално-естетическо измерение/ димензия, което е резултат на текущото изпълнение на фолклорни напеви , които сами по себе си се отличават с постоянна градация и обновяване. Това, което преди е записано като изпълнение , позволява безкраен негов преглед и негово запамятаване. Кадри, качвани в интернет, с възможността им за тяхно изтегляне остават да свидетелстват за определено музикално събитие или

³ По отношение на нейното разпространение в днешно време, зурната присъства в страните, които се простират в източната част на Балканския полуостров до Мала и Средна Азия.

⁴ Освен мюсюлманската вяра, има роми (цигани), които принадлежат на други религии.

момент на който е имало зурни и тъпани , това, което в миналото не е било възможно , преди появата на цифровата/дигиталната ера .

Тези видео и аудио записи , въпреки че имат забавен характер по някакъв начин допринасят за продължаване на зурладжиската традиция на един друг начин, чрез който , бъдещите поколения ще могат да проследят събитие, в което е включена зурната и самата музика. Разбира се , тези случайни или умишлени записи , могат да се използват и като помощни учебни средства в изграждането на по-младите поколения инструменталисти на зурна .

Дали тази форма на предаване на придобитите знания може да има положителни резултати ?

В миналото единственият начин за предаване/пренасяне на зурнаджиския занаят било учението от поколение на поколение , обучение характерно при предаването на музикалния фолклор , което е запазено и се прилага и днес. Смятаме, че този вид обучение чрез устно предаване (от коляно на коляно) , ще бъде основен двигател в бъдеще който ще допринесе в запазването на една , сама по себе си , специфична традиция, която е характерна за музикалния фолклор. Въпреки предимствата на дигиталната/цифровата технология , традиционния подход в изучаването представлява голямо предимство поради непосредственият контакт между учителя и ученика . Бихме искали да напомним , че тази форма на обучение , обикновено започва в кръга на семейството или сред близки. На практика , на терен , зурната все още представлява семейно наследство , а свиренето, семейна традиция, която се предава от възрастните на младите. Трябва да подчертаем, че става дума за една много голяма емоционална връзка на семейството с инструмента.⁵ И до днес са известни зурнаджийски оркестри (тайфи) съставени от вътрешния кръг на семейството, където като свирачи на зурни и тъпани са баща и синове , внуци , чичовци и пр.) .

С навлизането на Интернетът и различните видео и аудио записи, които стават достъпни за всеки , възниква въпросът , дали може да се приложи и друг начин за предаване на уменията в свиренето?

Смятаме, че обучението чрез интернет може да има и някои резултати, като чрез този вид обучение се губи линията учител - ученик и инструменталистите , своето музикално- техническо обновяване постигат индиректно. Единият начин е чрез тонално възприятие , чрез слушане на музика и чрез тонално - визуалното възприемане за което смятаме, че има по-голям успех при изучаването защото по този начин се вижда начина на държане на зурната , държане на тялото , постигането на различните високи тонове , принципа на духане и техниките на интерпретацията.

⁵ И днес, както в миналото, във всяко семейство освен на зурна, едно от децата се учи да свири на тъпан с което самото семейство представлява и собствен ансамбъл.

Това, което опростява изучаването чрез интернет е възможността да се преглежда и преслушува същия материал няколко пъти и да остане издълбан в перцепцията на ученика . Този начин на учене обаче е невъзможен при непосредственото предаване на зурнаджийският занаят (орално чрез метода , учител - ученик) поради постоянното вариране на мелодиите, което присъства при многобройните повторения при пренасянето.

В заключение ще кажем, че не бива да се пренебрегва влиянието на интернетът , но , разбира се, голямо предимство е ученето на класически начин , от вече изградени инструменталисти , които познават тайните на зурната и зурнаджийската музика. Тези форми на учене все още са представени във вид на семинари или като част от фолклорните фестивали, които в програмата си включват и изучаване на народни инструменти , сред които и зурна .

Интернетът и влиянието му върху на автентичната зурнаджийска музика

По отношение на автентичността на зурнаджиската музика , отварят се много въпроси от прости причини , тъй като става дума за музикален инструмент с източен произход и звукоред характерен за източната музика т.е. обертонове , които до период не са били характерни за балканската музика. Интернет глобализацията , чрез своето влияние допринесе за частична загуба на зурнаджиския стил и мелодични особености, като се смесват естетическите ценности , причинени от прекомерно , условно наречено , консумация на всякаква музика достъпна на онлайн страниците . С други думи , постепенно , съзнателно или несъзнателно , започва да се губи музикалният език и израз граден в миналото и запазен и до днешно време.

Има много неща по които зурнаджийската музика се откроява със своята индивидуалност , която се явява като резултат на текущото изпълнение. Какво означава това? Мелодиите , които имаме възможност да слушаме , се основават на определени теми, които са подложени на постоянни вариации, които са плод на текущото изпълнение на зурнаджията който във всяко свое изпълнение се стреми да даде своя музикален израз (по отношение на орнаментиката) и много често , и самите те не са в състояние буквално да повторят вече отсвирената мелодия. Бихме могли да кажем, че това явление е характерно за цялата фолклорна музика. Може би това се дължи на свиренето и ученето наизуст , по спомен , че по някакъв начин и позволява определена свобода в изпълнението , което пък води до постоянна вариантност . Ако зурнаджиите са музикално описменени и мелодиите ги свирят от нотно писмо , можеби в този случай ще се определят мелодиите и ще останат така, както са записани, какъвто е случаят със западната музика. Въпреки това, и в този случай , обогатяването на основната мелодия с многобройните мелизми и украшения, които

използват самите инструменталисти , допринася за изграждането на една уникална музика, която се отличава с огромна енергия проявена чрез изпълнителският и моментален творчески потенциал на зурнаджията .

Съществуват разлики при поколенията в използването на Интернет (пр. възрастните зурнаджии изобщо не използват интернет за тяхното музикално обучение) и те са особено приметливи при музикалния репертоар на зурнаджиите . Възрастните зурнаджии, все още свирят мелодии, които са наследили от своите деди и прадеди и не попадат на влиянието на комерциалната музика.

Младите зурнаджии пък се опитват да изсвирят множество мелодии, които се основават на известни мелодии, които са изпълнявани на други инструменти с далеч по големи техническо –тоннови възможности. При интерпратцията на нещо което преди не е било изпълнено на зурна , се отдалечават от началните зурнаджийски принципи, понеже се опитват да направят възможно най – подобно изпълнение на превземаната мелодия. Това не някакъв начин има за цел изпълнение на желанията на слушателите и е оправдано поради егзистенциални причини. От друга гледна точка, с тези интерпретации се стига до постепенна загуба на многобройните мелодии, които се отличават с високи естетически ценности и са били създавани в миналото.

Виждайки това явление от гледна точка на оцеляване и съществуване , можем да разберем защо зурнаджиите се отдалечават от основната база. Въпреки че, това води до съзнателно отклонение от основната база, от която са взети мелодии и това е чистата авторска музика , самите зурнаджии не виждат нищо лошо в това, но напротив, допринася към едно друго техническо развитие , което не може да се примени при по-старите зурнаджии мелодии. Това, което по някакъв начин е обединяващ фактор е, че като инструменталисти на зурна, все пак доминират ромите (цигани). При техния музикален израз характерно е използването на четвърт и половин степен на места, където в самата мелодия , те естествено не съществуват. Тяхната склонност , всяка мелодия да изсвирят на зурна с което ще отговорят на актуалните музикални вкусове води до своеобразно преосмисляне на фиксираните мелодии (инструментални и вокални). Колко отразява по-нататък в предаването и запазването на оригиналните мелодии , можем да предположим . За това явление пише Юрий Арбатски чийто труд се основава върху изследване, проведено в првите десетилетия на 20 век , където обхваща свиренето на тъпан на Балканите обхващайки и свиренето на зурна.

Като основни носители на зурнаджийската традиция са членове на ромската общност. .

Той ромите квалифицира като много талантиливи и музикални , които много лесно абсорбирали местните мелодии и след това интерпретирали по свой начин.

В тази връзка Арбатски говори и за отрицателния контекст разказвайки за способността на ромите музиканти , които с тяхната интерпретация са ходили до такава степен, че успявали да изкоренят местната музика " (Арбатски, 1999).

Това е само още едно потвърждение за музикалната способност на зурнаджиите които в репертоара си и чуждото приемат и предават за свое, тъй като му придават собствен музикален израз.

Искрено се надяваме, че по-възрастните зурнаджии които са последните бастиони и пазачи на старата зурнаджийска традиция , ще успеят да продължат това, което са оставили предците им.

Интернетът като помощно средство в изработването на зурната

Не е малък броят на видеоклипове , в които може да се види процеса при изработуването на зурната . По този начин , на потенциалните майстори на зурни им се позволява да проследат целия процес на изработване , но и да применят , ако имат подходящи инструменти и материали за изработване на зурна . Смятаме, че интернетът дава една солидна база която позволява този инструмент да бъде изработен от специализираните майстори , които работят с дърво.

От друга страна , може би зурната ще се приложи и на практика ще се прилага в съвсем нови среди, където тя не се среща и по пътя на логиката , би дала един напълно нов звук на местната музика, която по-рано е била изпълнявана на други музикални инструменти.

Въпреки това смятаме, че за производството на качествен инструмент , много важно е предаването на уменията от опитния майстор.

Защо? Той знае, от кое дърво се изработват най-добрите зурни , кое дърво има по-голяма трайност и издръжливост , по какъв начин трябва дървото да се подготвя както и редица други преди придобити или наследени опити от възрастните , преживявания, които след тяхното изпълнение дават и очаквания резултат.

Като заключение на нашето изложение ще кажем, че съвременната технология е неизбежна и заема ключово място в по-нататъшното разпространение на зурнаджийската традиция със своите предимства и , образно казано , недостатъци.

Библиография

АРБАТСКИ, Јуриј. 1999. Свирењето на тапан во Македонија. Скопје: Музиката на почвата на Македонија, МАНУ, 295-299.

ГОЛАБОВСКИ, Сотир. 1974. Потекло на зурлата. Скопје, Македонски фолклор, 7/13: 35-37.

DEVIČ, Dragoslav. 1977. Etnomuzikologija III deo (instrumenti), skripta, Beograd: "Fakultet umetnosti u Beogradu".